
Martti Häikiö: Puolueeton Suomi puolueellisessa maailmassa. Suomen turvallisuuspolitiikan haasteita avaruusaseiden aikakaudella. Kirjayhtymä, Helsinki 1985. 201 s.

Pamflettien aika ei ole ohi. Joskus 1960-luvulla niitä julkaisivat nuoret mahdollisesti tutkijauransa alussa olevat ihmiset ja monet muut aktiiviset keskustelijat. Silloin ne julkaistiin pehmeissä kansissa. Tänään pamfletteja kirjoittavat akateemisen loppututkinnon suorittaneet tutkijat. Ja ne julkaistaan kovissa kansissa, mikä lisää puheenvuorojen painavuutta kuluttajien silmissä.

Pamflettina Häikiön teos on nähtävä. Se ei ole painava tieteellinen puheenvuoro kirjan otsikossa mainittuihin ongelmiin. Silti puheenvuorolla on toki painoa. Siinä on ensiksikin esitetty runsaasti hyviä ja ajankohtaisia kysymyksiä, jotka osoittavat tekijän oivaltaneen, että siinä maailmassa, jossa me elämme, tapahtuu merkittäviä asioita. Vastaukset eivät kuitenkaan ole hyviä, eivät ainakaan kaikki, ja joihinkin kysymyksiin ei vastata laisinkaan.

Arvioinnin kiinnekehäksi voidaan ottaa Häikiön kirjalleen antama otsikko. Mitä sen ensimmäinen osa merkitsee? Onko Suomi toimijana tyhmä kun se on puolueeton maailmassa, joka kuitenkin on puolueellinen? Pitäisikö Suomen olla puolueellinen? Häikiön vastaus tähän näyttää olevan; kyllä. Tämä tulee ilmi siinä, että hän asettaa selvästi vaatimuksen sekä politiikan tekijöiden vaih-

tamiseksi että ulkopoliittikan muuttamiseksi. Tämä on myös vastaus muuten vastaamatta jääneisiin kysymyksiin.

Otsikon toinen osa on esitetty lähinnä lukijan mielenkiinnon herättämiseksi. Avaruusaseita kirjassa käsitellään tuskin lainkaan. Ja mikä tärkeintä, ne eivät ole kirjoittajan näkökulmasta Suomen turvallisuuspolitiikan haasteita. Suomelle avaruusaseilla ei Häikiön mukaan ole oikeastaan minkäänlaista merkitystä.

Kokonaisrakenteeltaan kirja kasvaa argumentiksi Suomen ulkopoliittikan muuttamisen puolesta. Tämä ilmenee erityisesti siinä, että Häikiö kaipaa Suomelta aktiivista ulkopoliittikkaa. Häikiön näkemys aktiivisuudesta poikkeaa kuitenkin rauhanliikkeiden esittämästä aktiviteetin vaatimuksesta. Häikiölle aktiivisuus on nimenomaan toisenlaista ulkopoliittikkaa kuin Suomi on tähän asti harjoittanut. Ja tällaisen uuden aktiivisen ulkopoliittikan toteuttajaksi tarvitaan maahan oikeistolainen (kokoomuslainen) presidentti.

Viimekädessä kirja muodostuu yritykseksi perustella oikeistolaisen valtion päämiehen tarve. Samalla kirja luonnostelee avoimesti sen, millaiselta oikeistolaisen presidentin toteuttamana Suomen ulkopoliittikan tulisi näyttää. Juuri tällaisena kirjaa on luettava ja sellaisena se ilmentää varsin rehellisesti sen mitä oikealla ajatellaan. Tähän voidaan lisätä myös se, että kirja on kirjoitettu siksi, että kirjoittaja itse havittelee oikeiston kansainvälisen politiikan gurun paikkaa.

Tutkimuksellisesti kirjan lukuisat ongelmat ja kyseenalaiset johtopäätökset piilottuvat yksityiskohtiin. Näistä päällimmäiseksi voidaan nostaa se, että Häikiö monien muiden tutkijoiden ja rauhanliikkeen edustajien tavoin näkee suursodan vaaran lisääntyneen. Tästä ei välttämättä synny erimielisyyttä. Sen sijaan sitä syntyy Häikiön vastauksesta. Sodan vaaran lisääntyessä Suomen on muutettava politiikkaansa.

Perinteisesti Suomen ulkopoliittikan on nähty pyrkivän sodan vaaran vähentämiseen. Kekkonen nimeen liittyvä aktiivinen rauhantahtoinen ulkopoliittikka oli nimenomaan tällaista. Suomen kannalta tällainen politiikka merkitsee myös Suomeen kohdistuvan uhan vähentämistä. Eikö Suomen pitäisi sodan vaaran lisääntyessä nimenomaan vahvistaa tällaista perinteiseksi katsottua ulkopoliittikan linjaa eikä vaihtaa sitä johonkin muuhun, jonka sisältöön tulen myöhemmin.

Entä mitkä ovat Häikiön johtopäätökset pohjolan tilanteeseen. Hänen mukaansa sodan vaaran lisääntymiseen liittyy Neuvostoliiton läsnäolon vahvistuminen pohjolassa. Näin riskitekijänä pohjolassa korostuu Neuvostoliiton uhka. Suomelle tämä on ongelmallista siksi, että meillä on Neuvostoliiton kanssa voimassa oleva YYA-sopimus. Se on Häikiölle kauhistus siksi, että se muodostuu hänen mukaansa uhaksi suomalaisille perusarvoille ja toisaalta se vetää Suomen mukaan suurvaltaristiriitaan.

Voidakseen puolustaa perusarvojaan ja turvatakseen

alueellisen koskemattomuutensa Suomen tulisi minimoida yhteistyö Neuvostoliiton kanssa. Samalla YYA-sopimuksen vaikutusalueet pitäisi rajata. Sopimuksen irtisanomista Häikiö ei kuitenkaan asetu vaatimaan. Tällainen julki-lausuttu vaade estäisi myös oikealla ulkopoliittisen vaikuttajan asemaan nousun. Kuitenkin Häikiö haluaa, että Suomi kriisitilanteessa hakisi apua sieltä, mistä sitä on saatavissa, mikä ei ole enää YYA-sopimuksen mukaista.

Korostaessaan Neuvostoliiton muodostamaa uhkaa pohjolan turvallisuudelle Häikiö esittää, että Yhdysvalloille pohjola on etäinen ja ehkä myös suhteellisen merkityksetön alue. Tässä Häikiö joko tahallaan vaikenee Yhdysvaltain turvallisuuspolitiikan muutoksista tai sitten hän on täydellisen tietämätön tarkastelunsa kohteena olevasta kansainvälisen politiikan yhdestä keskeisestä osa-alueesta.

Reaganin presidenttikaudella Yhdysvallat on siirtynyt niin kutsuttuun »hyökkäävään» puolustuspolitiikkaan. Sen yhtenä osana on sellaisen sotilaallisen kyvyn rakentaminen Euroopan pohjoisille merialueille, että sillä voisi eliminoida minkä tahansa kansainvälisen konfliktin varhaisessa vaiheessa Neuvostoliiton pohjoisessa olevan ydinaseiden toisen iskun kyvyn. Tämä politiikka horjuttaa kauhun tasapainoa samalla kun se vetää pohjolan aivan uudella tavalla globaalin strategian osaksi.

Yhdysvaltain läsnäolo on samalla lisääntynyt pohjolassa. Sen osana ovat myös pohjois-Norjassa järjestetyt vuotuiset NATO:n sotaharjoitukset. Tämä kehitys pakottaa Neuvostoliiton vahvistamaan alueellista puolustustaan pohjolassa. Kokonaisuudessaan kehitys merkitsee sitä, että suursodan vaaran lisääntyminen johtaa sodan vaaran lisääntymiseen nimenomaan pohjolassa. Juuri tällainen kehitys vaatii Suomelta perinteistä aktiivista rauhanpolitiikkaa.

Itä-Euroopan suunnalla Häikiötä kiehtovat talouskokeilut. Hän etsii niistä merkkiä muutoksesta, joka johtaisi lopulta jopa kommunismin häviämiseen. Tällainen mahdollinen muutos antaisi Suomelle edellytykset muuttaa ulkopoliittikkaansa. Näissä näkymissä ovat esillä sotia edeltäneet toiveet, joita ei pitäisi koskaan käyttää ulkopoliittikan lähtökohtana.

»Uuden» ulkopoliittikan rakentaminen toiveille kommunismin romahtamisesta pakottaa nostamaan esiin Kekkonen varoittavan sormen. Kekkonen varoitti usein Suomen toisen maailmansodan jälkeistä ulkopoliittikkaa rakennettaessa siitä, että ulkopoliittikkaa ei pidä rakentaa toiveille kommunismin romahtamisesta ja sen avaimille mahdollisuuksille Suomen ulkopoliittikassa.

Edetessään globaaleista ongelmista Suomen presidenttipeliin Häikiö käsittelee pakostakin kysymyksiä, joihin hänen tietonsa eivät riitä. Tietämättömyys tulee vahvasti esiin kehityskysymysten yhteydessä. Häikiön mukaan kehitysmaiden ongelmat johtuvat siitä, että kehitysmaat ovat valinneet sosialismin. Häikiölle suurin osa kehitysmaista edustaa sosialistista yhteiskuntavaliintaa.

Lievimmälläkin sosialismin määrittelyllä päädytään sii-

hen, että vain 1/5 kaikista kehitysmaista joko on ollut tai on sosialistisella kehitystiellä. Tämä joukko on pienempi kuin esimerkiksi vähiten kehittyneiden maiden ryhmä. Jos sosialismi selittäisikin tuon 1/5 ongelmat, niin mikä selittää sitten muiden, kehitysmaiden enemmistön ongelmat. Tutkijana Häikiöltä odottaisi suurempaa täsmällisyyttä ja rehellisyyttä.

Sosialismin syyksi Häikiö panee Etiopian nälänkin. Tämä on kahdessa mielessä ongelmallista. Jospa Etiopian nälän selittäisikin sosialismi, niin mikä selittää Sudanin tai Nigerin nälän. Sosialismia syyttäessään Häikiö myös unohtaa sen, että samaa syytä ei voida soveltaa Etiopian nälkään Haile Selassien aikana. Tai ehkä tämän nälän esiin nostama sosialistinen kehityssuunta aiheutti itse oman syynsä.

Kehitysongelman yhteydessä Häikiö löytää myös muita kummajaisia. Hänelle kehitysongelma on osa suurvaltojen kilpailua. Koska Suomi pyrkii pysymään suurvaltojen ristiriitojen ulkopuolella, pitäisi sen pysyä erossa myös kehitysongelmasta. Sitä paitsi Suomen apu ei kuitenkaan riitä ratkaisemaan nälkäongelmaa. Tässä onkin Häikiölle kaksi hyvää syytä, miksi Suomi voisi keskittyä muihin kansainvälisiin kysymyksiin ja jättää kehitysmaat vähemmälle ulkopoliitiikassaan.

Kirjan kokonaisilmeestä kertovat myös lukuisat yksityiskohdat. Häikiö muun muassa palaa vanhaan argumenttiin, että Suomi joutui toiseen maailmansotaan. Mitä tällainen uudelleenarviointi merkitsee? Pitääkö sille antaa merkitys Häikiön vaatiman uuden ulkopoliitiikan yhteydessä?

Tulevaisuuden sodan syynä Häikiö näkee hyökkäyksen satelliitteja vastaan. Eikö hyökkäys ole jo sotaa? Syyt löytyvät tällaista toimenpidettä edeltävästä tilanteesta, mutta niin pitkälle Häikiö ei haluakaan argumenteissaan mennä.

Häikiö kantaa myös perustellusti huolta Suomen talouden itsenäisyydestä, jota ilman koko yhteiskuntaelämä ja kulttuuri ovat vaarassa. Kuitenkaan Häikiö ei riivilläkään puutu Suomen talouden kansainvälistymiseen ja kansallisen itsenäisyyden menettämiseen sitä kautta.

Häikiön ajattelun takaa löytyy realistin tai oikeammin voimapolitiikan maailmankuva. Hänelle kansainvälinen politiikka on tasapainoa ja etupiirejä, joiden välissä Suomi joutuu kohtaloitaan ratkaisemaan. Tällaisesta lähtökohdasta päädytään jopa loogisesti vaateeseen muuttaa Suomen ulkopoliitiikkaa.

Esitystavan taustalta on löydettävissä myös kaunaisuus sosialidemokraatteja kohtaan. Demarit pitäisi saada pois Suomen ulkopoliitiikan hallitsevista asemista. Demarien ulkopoliitiikasta on päästävä irti siksi, että se ei ole kansallista vaan internationalistista. Häikiö jopa epäilee, että Suomen ulkopoliitiikka johdettaisiin Sosialistisesta internationaalista eikä Helsingistä ja Suomen ulkoministeriöstä.

Mikä sitten olisi uuden ulkopoliitiikan keskeisin sisältö. Häikiön mukaan päädytään siihen, että Suomen on osoitettava ulkopoliitiikallaan, että se kuuluu lännen leiriin. Olisiko tämä myös puolueettomuudesta luopumista? Edelleen aktiivisuus Häikiön kirjassa tarkoittaa sitä, että Suomen on kansainvälisessä politiikassa myötälitävä Yhdysvaltojen kantoja. Näin todella päädytään kauaksi siitä politiikasta, jota on nimitetty Paasikiven-Kekkosen linjaksi.

Häikiön toiveet voitaisiin ilmaista siten, että Suomen tulee hakea ystävät kaukaa ja viholliset ehkä läheltä, jos ne ovat samat kuin Yhdysvaltain viholliset. Eri asia onkin sitten se, onko edes oikeistolaisella presidentillä edellytyksiä tai oikeutta ryhtyä toteuttamaan »uutta» ulkopoliitiikkaa.

Lopuksi on toki nostettava Häikiön kirjasta esiin myös positiivinen argumentti, joka käy yksiin esimerkiksi rauhaliikkeen vaatiman aktiivisen ulkopoliitiikan kanssa. ETYK:n osalta Häikiö katsoo, että Suomi voisi tällä rintamalla pyrkiä merkittävään uuteen aloitteeseen. ETYK:n päätösasiakirjojen sisältöä voitaisiin ryhtyä toteuttamaan käytännössä pohjolassa eräänlaisena mini-ETYK:inä. Tämä on varmasti syytä ottaa vakavana aloitteena.

JYRKI KÄKÖNEN